

Dr. hab. JACKOWIAK CZESLAW egyetemi tanár
/Gdansk/

Ujabb tendencia kezdetét jelenti a lengyel jogalkotásban az üzemi balesetek következményeinek megszüntetésére hozott és a szociális biztosítási juttatások pénzügyi funkcióira vonatkozó 1968. I. 23-i törvény. Ezidáig a szociális biztosítási rendszer az üzemi balesetek utáni járadék képében a táppénz funkcióját töltötte be, és a fedezetlen kárrész elvileg a munkaadót terhelte. Ez a rész a szabályzatban jelentős volt és nagy -pénzügyi megterhelést jelentett, és biztosította az üzem felelősségét ebben a szavatossági kötelezettségi biztosítási rendszerben. Ezen az úton az idők során egy kettős rendszer alakult ki, amelyben az üzemi belasetek miatti károkat részben a szociális biztosítási juttatások révén, részben pedig a gazdasági biztosítási juttatások révén egyenlítik ki. A második részben a károsulttal szemben közvetlenül az üzem viseli a felelősséget és a kártalanítást jogi úton kell behajtani. Ez a rendszer a szocialista állam szempontjából nem volt előnyös.

Az 1968-as reform alapján a kettős rendszer az egységes, egyszerűsített, az üzemi balesetekkel kapcsolatos személyi kártalanítási rendszer révén felszámolásra kerül. A károk alapvető részét mostantól kezdve biztosítási segély és járadék formájában nyújtják, megtérítve az egész tényleges kárt. A baleseti táppénz és a járadék most a teljes fizetés 100 %-a az I. csoportban, 90 % a II. csoportban és a III. csoportban 65 % - a rokkantsági csoportosításnak megfelelően. Jelentős a családi baleseti járadék megemlése a családtagok számának megfelelően. Egyidejűleg az üzemtől pausáléban járó kártalanítási illetményt is bevezették, amelynek nagyságát az egészségi károsodás alapján százalékban számítják vagy a dolgozó halála esetén a családtagok számától függően kerül megállapításra. Ez a kártérítés 40.000 zł. lehet abban az esetben, ha a munkaképességét az illető teljesen elvesztette - halálesetnél ez az összeg 25.000 zł. minden egyes hátramaradottra külön-külön számítva. Ez a kártalanítás a tényleges károsodás pótolhatatlan részének fedezetéül szolgál, a pénzben kifejezhetetlen elvesztett előnyöknek és a nem anyagi jellegű kár részeknek a kártérítéseként fogható fel.

Ez az új rendszer csak a népi tulajdonban levő vállalatokra érvényes. Ebben a körben az egész tényleges, az üzemi balesetek során bekövetkezett károsodást veszi figyelembe a szociális biztosítás és csak a "lucrum" céans" és a nem anyagi természetű károkra vonatkozó kártérítés hárul az üzemre. A károsult, vagy a családja felveszi a balesetbiztosítási összeget, amely kártérítés jellegű és sokkal egyszerűbben lehet hozzájutni, mint az eddigi polgári kártérítési eljárások során.

A felelősségnek ez a formális széttagolása megfelel a kártalanítás gazdasági súlya hatékony megosztásának.

A törvényhozók úgy kezelik a kártérítési összegeket, mint az üzemi balesetek megelőzésének kényszerítő eszközét, mely a népi tulajdonban levő vállalatokban a teljes kifizetett járadék és segély visszatérítését jelenti, amire a szociális biztosítási intézményt kötelezik. Ezeknek a törvényeknek az alapelvei szerint a baleseti kártérítés egész terhét az üzem vállalja magára, bár ez a biztosítási összeg a járadék alapján akkumulálódik. E mellett ennek az ösztönzőhatásnak a megoldását a munkabiztonságra és a munkahigiénéjére fordított figyelem megnövelése jelenti, a népi tulajdonban levő vállalatoknál a szabatosági biztosítást pedig megtiltja. Ez a megoldás ennek ellenére sem hozza meg a várt eredményt, mivel az üzem felelőssége nem a vétkességen alapul, hanem azon a kockázaton, amiért abszolút felelősséget nem vállalhat. Továbbmenve arra törekszünk, hogy az üzemnek ezt a felelősséget ne kelljen vállalnia, amely különben olyan esetekben kerül előtérbe, amikor kitűnik, hogy ez a felelősség kényszer nem mozgósító erejű tényező. Az ilyen megterhelésnél a felelősség megoszlik és a termékköltségekre vonatkozó gazdasági számítások valós formáját mutatja. A Minisztertanács elnöke elrendelheti ilyenkor, hogy az üzem a terhelt összegnek csak 30 %-át adja át a szociális biztosítónak.

Igy vált tehát ez az 1968-as reform a dolgozók számára előnyössé annak ellenére, hogy a kárpótlási összeg a balesetek esetében nem megfelelően oszlik meg.

II.

Észrevehető előrelépést jelent a kártalanítási rendszerben az 1975. VI. 12-i törvény - amely az üzemi balesetekkel és a munkahelyi megbetegedésekkel kapcsolatban felmerülő költségek viseléséről intézkedik és amely 1976. január 1-én lépett hatályba. Az alap, amelynek segítségével a változások megvalósíthatók:

1. A biztosítási tevékenység kártalanítási funkciójának növelése;
2. A baleseti kártalanítási tevékenység alapterhelésének hatékony áttérrelése a biztosítási rendszerre.

A kártalanítási funkció megnövelése több szinten teljesíthető. Mindenekelőtt a rokkantsági járadék II. csoportja szerint fizetendő összeget átlagosan 100 %-ra kell emelni. Ezzel az I. és II. csoport szerinti járadékon túl még egy 500-800 zl. pausale egyösszegű segélyt is fizetnek. Ez még magasabb fok, mint amilyen eddig a rokkantsági járulék volt.

A törvény még tovább is megy az elveszett haszon pótlása terén. Minden esetben, ott ahol lehetőség van magasabb bér kifizetésére, a jövőben ott ezt megadják a baleset következményeinek jelentős mértékben történő kompenzálására. A Minisztertanács rendelete /1975.X.3./ a baleseti járadék minimumaként a népi tulajdonban levő vállalatoknál elérhető legalacsonyabb fizetés másfélszeresét jelöli meg, amely jelenleg 1.200 zl, a járadék összeg minimális alapja tehát jelenleg 1.800 zl. 50 %-kal fog növekedni ez az alapösszeg azoknál a dolgozóknál, akik 25 évesnél fiatalabbak vagy munkás tevékenységük első öt évében váltak rokkanttá, vagy a baleset a szakiskolai képzésük ideje alatt következett be. Abban az esetben, ha a baleset halálos végű volt, a családi járadék járadékalapja magasabb.

Ernek a törvénynek egyik újdonsága egy tipikus kártérítési jellegű baleseti térítés, a járadék megszüntetésének vagy csökkentésének lehetősége abban az esetben, ha a járadékra jogosult újból munkába áll. A járadék megszüntetése csak a családi járadékra vonatkozik, ha az elhunyt házastársa újból házasságra lép.

Végül egy érdekes ujdonsága a baleseti járadéki jog érvényesítésének abban az esetben, ha a járadékos eléri a nyugdíjkorhatárt. Ebben az esetben a járadékos kívánsága szerint vagy az öregségi járadékot emelik a baleseti járadék 50 %-ával, vagy a baleseti járadékot emelik meg az öregségi járadék 50 %-ával. Ez a jog a baleseti járadék kártérítés jellegét elégíti ki.

A biztosítási rendszerben a kártérítést az új törvény előírásai szerint az üzem fizeti ki. Az összeg nagyságát megemelik, hogy a mostaninál magasabb kárpótlást kapjanak az elvesztett nyereség pótlására, amely mindenekelőtt a nem anyagi jellegű veszteségek kárpótlásaként szolgál.

A törvény egyik vívmánya, hogy a kártérítés új rendszerét minden dolgozóra kiterjeszti, azokra is, akik nem népi tulajdonban levő üzemben dolgoznak. Az utóbbi csoportba tartozókra is vonatkoznak a biztosítási rendszerből adódó köteleességek, ők is kötelezően megkapják az egyszeri kártérítést, amely 100 %-os egészségromlás esetén 50.000 zł. Ez az 50.000 zł. összeg a dolgozó halála esetén megemelkedik úgy, hogy a második és valamely más jogosult személy további 10.000 zł-t kap.

Mint már említettük, a biztosítási összeg kártérítési funkciójának növekedését ezeknek a költségeknek a szociális biztosítási rendszerre történő átruházása kísérte. Az új törvény megszünteti az eddigi regresszió szerkezetet és az üzemek felelősségvállalási rendszerét - a biztosítási intézményekre vonatkozóan most csak az általános előírások érvényesek - a vétkeesség alapjára vonatkozóan állapítja meg. A károsult, alapként mindig megkapja a teljesítménybért, kivéve ha a baleset az élet- és egészségvédelmi szabályok megsértése miatt következett be, és a károsult szándékosan okozta vagy nyilvánvaló hanyagsága következtében történt.

Világos, hogy az új lengyel törvény, amely üzemi baleset bekövetkezésekor vagy munkahelyi megbetegedés felleptekor szükségessé váló eljárásokra vonatkozik, helyesnek bizonyult a baleseti kártérítés alapterheinek a szociális biztosítási rendszerrel történő megosztása vonatkozásában. Az ilyen módon megosztott költségek tipikus kártérítési jelleget nyertek, ami befolyást fog gyakorolni az általános szociális biztosítás fejlődésére.